

9. Шестак В.С. Державний контроль в сучасній Україні (теоретико-правові питання): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2002. 195 с.
10. Островский О.М., Кашаев А.Н. О совершенствовании внутривозвращенного бухгалтерского контроля. Бухгалтерский учет. 1988. № 6.
11. Бодюк А.В. Фіскальні аспекти економічного природокористування: монографія. Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. 570 с.
12. Бутынец Ф.Ф. Предмет и объекты контроля в сельскохозяйственных предприятиях. К.: 1976. 108 с.
13. Якимчук М.К. Організаційно-правові основи управління в органах прокуратури України: дис. док. юрид. наук: 12.00.07. Чернівці, 2002. 446 с.
14. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 р. № 3659-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 50. С. 472.
15. Про природні монополії: Закон України від 20 квітня 2000 р. № 1682-ІІІ. Офіційний вісник України. 2000. № 19. С. 7.
16. Про затвердження Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції: Розпорядження Антимонопольного комітету України від 25 грудня 2001 р. № 182-р. Офіційний вісник України. 2002. № 7. С. 434.
17. Проект Закону України «Про громадський контроль» (доопрацьований) від 13 листопада 2015 р. № 2737-1. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=55101&pf35401=364466>.

УДК 351.74 (477)

ШУЛЕШКО В.В.

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ

У статті автор, на підставі доктринальних розроблень щодо змісту та сутності юридичної відповідальності та її окремих видів (кримінальної й адміністративної), а також ґрунтовного аналізу відповідних нормативно-правових актів, які регулюють процедуру притягнення поліцейських патрульної поліції до зазначених видів відповідальності, визначає особливості останніх, а також з'ясовує питання щодо можливості притягнення патрульної поліції (Департаменту патрульної поліції як юридичної особи публічного права) до адміністративної відповідальності. Розкрито зміст юридичної відповідальності як елемента адміністративно-правового статусу патрульної поліції.

Ключові слова: юридична відповідальність, патрульна поліція, поліцейський, юридична особа публічного права, кримінальна відповідальність, адміністративна відповідальність, цивільно-правова відповідальність.

В статті автор, на основани доктринальних розробок, касаючихся содержания и сущности юридической ответственности и ее отдельных видов (уголовной и административной), а также глубокого анализа соответствующих нормативно-правовых актов, регулирующих процедуру привлечения полицейских патрульной полиции к указанным видам ответственности, выделяет особенности последних, а также выясняет вопрос о возможности привлечения патрульной полиции (Департамента патрульной полиции как юридического лица публичного права) к юриди-

ческой ответственности. Раскрыто содержание юридической ответственности как элемента административно-правового статуса патрульной полиции.

Ключевые слова: юридическая ответственность, патрульная полиция, полицейский, юридическое лицо публичного права, уголовная ответственность, административная ответственность, гражданско-правовая ответственность.

In the article, the author, on the basis of doctrinal developments concerning the content and nature of legal responsibility and its separate types (criminal and administrative), as well as in-depth analysis of the relevant regulatory and legal acts regulating the procedure for involving patrol police officers in these types of responsibility, identifies the features of the latter, and also clarifies the issue of the possibility of attracting patrol police (the Department of Patrol Police, as a legal entity of public law and its territorial administrations) to administrative responsibility. As a consequence, the article discloses the content of legal liability as an element of the administrative and legal status of the patrol police.

Key words: legal responsibility, patrol police, policeman, legal person of public law, criminal liability, administrative responsibility, civil liability.

Вступ. Реформування органів внутрішніх справ розпочалося зі створення патрульної поліції як основи для формування всієї Національної поліції. На це вказують функції (сфери діяльності, де робота міліції була оцінена вкрай негативно), у межах яких патрульна поліція має забезпечити: підтримання публічної безпеки та порядку; безпеку дорожнього руху; швидке й ефективно припинення більшості правопорушень; продуктивну профілактичну та превентивну діяльність тощо. Зазначене свідчить про те, що ріст довіри населення до поліції, яку визначено основним критерієм ефективності її діяльності, більшою мірою зумовлений роботою саме патрульних поліцейських.

Описане вказує на необхідність дослідження основних важелів, які забезпечують дотримання виконання покладених на поліцію завдань, серед яких чільне місце належить питанням юридичної відповідальності патрульної поліції, які становлять своєрідну гарантію виконання патрульними поліцейськими їхніх службових функціональних обов'язків. Крім того, юридична відповідальність є одним з основних елементів административно-правового статусу патрульної поліції, без дослідження якого неможливо визначити останній.

Окремі теоретико-прикладні питання процедури притягнення патрульних поліцейських до окремих видів юридичної відповідальності досі залишаються нез'ясованими, зокрема, актуальним залишається питання юридичної відповідальності патрульної поліції як юридичної особи публічного права в особі Департаменту патрульної поліції та його територіальних органів.

Дослідження особливостей юридичної відповідальності патрульної поліції та її працівників неможливе без аналізу напрацьованих учених-юристів, які присвятили свої роботи визначенню сутності та змісту інших категорій юриспруденції, як-от: юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності (Л.В. Авраменко, А.І. Андрущенко, К.Г. Волинка, М.С. Кельман, Д.А. Липинський, О.Г. Мурашин, В.С. Нерсесянц, О.В. Петришин, О.Ф. Плахотний, П.М. Рабінович, І.М. Рябець, М.Я. Сакали, О.Ф. Скакун, М.В. Цвік); кримінальна відповідальність (Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Н.С. Лейкіна, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін); административна відповідальність (С.М. Алфьоров, С.В. Ващенко, М.М. Долгополова, В.К. Колпаков, А.П. Купін, Д.М. Лук'янець). Дослідженню питань юридичної відповідальності патрульної поліції як юридичної особи сприяло вивчення праць, присвячених питанням цивільно-правової відповідальності (В.І. Борисова, В.М. Зубар, І.О. Гаврилова).

Постановка завдання. Метою статті є окреслення змісту та визначення конкретних особливостей юридичної відповідальності патрульної поліції.

Результати дослідження. Відповідальність – це «обов'язок відповідати за щось» [1, с. 603–604], а точніше – «покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова» [2, с. 620]. У філософії відповідальність розглядається як категорія, що відображає «об'єктивний, історично-конкретний характер взаємовідносин між особистістю, спільнотами, соціальними групами з точки зору усвідомленого виконання взаємних вимог, обов'язків, що до них висуваються» [3, с. 134]. Таке розуміння пов-

ною мірою розкриває призначення відповідальності як універсального регулятора суспільних відносин, гарантію додержання окремими особами встановлених у державі правил поведінки, зокрема морально-етичних.

Юридична відповідальність являє собою різновид соціальної відповідальності [4, с. 54; 5, с. 430; 6, с. 92; 7, с. 74]. Як різновид суспільної відповідальності юридична відповідальність має власні специфічні риси, які відображені в її дефініціях, а множинність останніх вказує на те, що до сьогодні в правовій науці не сформовано єдиного підходу до розуміння однієї з найважливіших правових категорій. Зокрема, В.С. Нерсесянц розглядає юридичну відповідальність як примусовий захід, який застосовується за вчинення правопорушення та «передбачений санкцією порушеної норми й застосований до правопорушника компетентним державним органом або посадовою особою в належному процесуально-правовому порядку» [8, с. 522]. О.Ф. Скакун вважає, що юридична відповідальність – це «передбачені законом вид і міра державно-владного (примусового) зазнання особою втрат благ особистого, організаційного і майнового характеру за вчинене правопорушення» [9, с. 431]. Д.А. Липинський розглядає юридичну відповідальність як динамічне правове явище, сутність якого відображається у взаємозв'язку між «диспозицією та санкцією правової норми, позитивної відповідальності, заходів державного примусу, які забезпечують відповідну поведінку осіб» [10, с. 361]. Проте, напевно, найповніше визначення юридичної відповідальності у своєму монографічному дослідженні запропонував Д.М. Лук'янець: «Юридична відповідальність – це регламентована правовими нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння фізичних або юридичних осіб (колективних суб'єктів), що проявляються в недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні встановлених законом обов'язків, порушенні цивільно-правових зобов'язань, нанесенні шкоди або завданні збитків, і виражена в застосуванні до осіб, які вчинили такі діяння, засобів впливу, що тягнуть за собою позбавлення особистого, майнового або організаційного характеру» [11, с. 11].

Усі вищевказані дефініції поняття «юридична відповідальність» відображають її змістовні ознаки, серед яких ми можемо виділити такі:

- 1) є одним із видів соціальної відповідальності, яка може існувати лише в межах правовідношення;
- 2) її, без перебільшення, можна вважати одним із найефективніших регуляторів правовідносин, сформованих у суспільстві;
- 3) являє собою складну правову категорію, що передбачає як негативну (за допомогою засобів державного примусу), так і позитивну (особа не зазнає негативних наслідків ані майнового, ані організаційного, ані особистого характеру, а навпаки – заохочується) юридичну відповідальність;
- 4) притягнення особи до юридичної відповідальності регламентовано нормами як матеріального (які передбачають власне вид і міру покарання), так і процесуального (визначають правовий порядок притягнення особи до юридичної відповідальності) характеру;
- 5) для притягнення особи до юридичної відповідальності мають скластися певні обставини, причому для позитивної та негативної відповідальності такі підстави різні і залежать від характеру діяння, у разі негативної юридичної відповідальності обов'язковою умовою є вчинення діяння негативного характеру, а для позитивної, навпаки, позитивного;
- 6) негативна юридична відповідальність настає тоді, коли діяння, яке вчинила особа, порушує загальнообов'язкові правила поведінки, встановлені в законодавстві.

Суб'єктом юридичної відповідальності, тобто особою-правопорушником, може бути як фізична, так і юридична особа. Фізичною особою в такому разі є поліцейський, а точніше, поліцейський патрульною поліції, специфіка діяльності якого відображена в підзаконному нормативно-правовому акті, який регулює роботу патрульної поліції – «Положенні про патрульну службу Міністерства внутрішніх справ», затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України від 2 липня 2015 р. № 796 [12], проте в зазначеному нормативно-правовому акті немає положень, які стосуються питань відповідальності поліцейських, що дозволяє зробити висновок, що відповідальність поліцейські патрульної поліції несуть разом з іншими поліцейськими Національної поліції згідно із ч. 1 ст. 19 Закону України «Про Національну поліцію», в якій зазначено, що «у разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону» [13]. Необхідно звернути увагу на те, що в наведеній нормі йдеться суто про негативну юридичну відповідальність, але вже в ч. 2 зазначеної статті законодавець ніби уточнює, що, окрім притягнення до дисциплінарної відповідальності за дисциплінарний проступок, до поліцейських може бути

застосоване і заохочення в порядку, визначеному Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що підтверджує можливість настання для поліцейських патрульної поліції дисциплінарної відповідальності двох видів: негативної та позитивної. Необхідно звернути увагу на те, що законодавець використовує не термін «правопорушення», який більш прийнятний для національного законодавства як такий, що є визначальною умовою для притягнення особи до юридичної відповідальності, а термін «протиправне діяння». На підтримку тези А.М. Шульги про те, що «будь-яке правопорушення завжди є протиправним діянням. Проте не будь-яке протиправне діяння є правопорушенням. Необхідно, щоб таке діяння було результатом вільного волевиявлення правопорушника (було винною поведінкою)» [14, с. 846], зазначимо, що норму ч. 1 ст. 19 Закону України «Про Національну поліцію» варто інтерпретувати так: поліцейські будуть нести відповідальність не за всі протиправні діяння, а конкретно за вчинені правопорушення.

В юридичній науці є досить багато визначень останнього. Так, М.В. Цвік і О.В. Петришин зазначають, що «правопорушення – це протиправне, винне, соціально шкідливе діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатної особи, яке тягне за собою юридично визначені для правопорушника негативні наслідки» [15, с. 359].

М.С. Кельман і О.Г. Мурашин розглядають правопорушення як «суспільно небезпечне, винне діяння деліктоздатного суб'єкта, яке суперечить вимогам правових норм» [16, с. 429]. Ідентичної думки дотримується К.Г. Волинка і додає, що таке діяння може бути як дією, так і невчиненням однієї з дій – бездіяльністю [17, с. 178]. В.С. Нерсисянц дотримується дещо іншого погляду та визначає, що правопорушення – це «неправомірне (протиправне), суспільно шкідливе, винне діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатного суб'єкта, за яке в чинному праві передбачена юридична відповідальність» [18, с. 517].

Об'єднує наведені дефініції розуміння правопорушення, яке пропонує П.М. Рабінович: «Правопорушення – це юридично протиправне винне діяння деліктоздатного суб'єкта, яке є особистісно або суспільно шкідливим чи небезпечним» [19, с. 157].

Наведені дефініції дають змогу визначити сутність правопорушення – діяння, за вчинення якого патрульна поліція та (або) її працівники будуть нести юридичну відповідальність, шляхом виокремлення його основних рис:

1) це діяння (дія чи бездіяльність), яке суперечить тим правилам поведінки, які встановлені в законодавстві, отже, якщо діяння суперечить іншим нормам, наприклад, морально-етичним, і вони не закріплені на законодавчому рівні, то притягнути особу до відповідальності неможливо;

2) діяння має дві зовнішні форми прояву – дію чи бездіяльність, отже, щоб бути притягнутим до юридичної відповідальності, патрульній поліції або поліцейському необхідно вчинити дію (активна форма, яка передбачає активні рухи) чи бездіяльність (пасивна форма – навпаки, передбачає невчинення дій), водночас важливий той факт, що дії, які не мають зовнішнього вираження, наприклад, думки, не вважаються тим діянням, за яке особу взагалі можна притягнути до юридичної відповідальності;

3) притягнути до відповідальності особу можна, якщо вона буде деліктоздатною особою. Мається на увазі, що особа вчиняє даний вчинок свідомо та висловлює власне бажання, коли коїть його свідомо, навмисно, тобто фактично керує своїми вчинками, неделіктоздатна (психічно хвора) особа не може бути притягнута до юридичної відповідальності, хоча формально й може вчинити правопорушення, оскільки вона не усвідомлює власних вчинків, останні не є вираженням її справжньої волі;

4) правопорушення обов'язково повинно бути винним діянням, що свідчить про те, що воно скоєне умисно, тобто особа планувала його вчинити, або з необережності, коли особа під час скоєння правопорушення не бажала настання цих наслідків, але повинна була припускати те, що вони можуть настати;

5) наявність причинно-наслідкового зв'язку між вчиненим діянням і наслідками, тобто наслідки діяння (його результати) мають спричинятися саме цим діянням, а не якимось іншим;

6) діяння, вчинене особою, так чи інакше завдає шкоди інтересам суспільства, окремих громадян або групи суб'єктів, або є суспільно-небезпечними для них, причому інколи достатньо факту того, що така шкода могла бути, наприклад, внаслідок недодержання правил експлуатації обладнання керівником могли бути травмовані підпорядковані йому працівники.

Отже, за вчинене правопорушення поліцейські патрульної поліції можуть бути притягнуті до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності на підставах і в порядку, передбачених чинним законодавством, залежно від виду та характеру

правопорушення. Кожний із зазначених видів відповідальності передбачає різний механізм притягнення осіб (зокрема поліцейських), а також відповідні особливості, пов'язані зі специфічним статусом поліцейського. Зазначене зумовлює необхідність розгляду кожного з видів юридичної відповідальності окремо для визначення особливостей притягнення патрульного поліцейського до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності.

Кримінальна відповідальність є найтяжчим видом відповідальності, яка настає за вчинення злочину. У науці кримінального права відповідальність розглядають як «передбачене Кримінальним кодексом обмеження прав і свобод особи, яка вчинила злочин, що індивідуалізується в обвинувальному вирокі суду і здійснюється спеціальними органами виконавчої влади держави» (за Ю.В. Бауліним) [20, с. 28], або як «обов'язок підлягати заходам кримінально-правового впливу, що містять обмеження, страждання, покладені законом на особу, яка вчинила злочин» (за Н.С. Лейкиною) [21, с. 31].

Кримінальну відповідальність поліцейські патрульної поліції будуть нести в разі вчинення ними кримінального правопорушення, тобто злочину – передбаченого Кримінальним кодексом України (далі – КК України) суспільно небезпечного винного діяння (дія або бездіяльність), яке вчинене суб'єктом злочину (ч. 1 ст. 11 КК України) [22]. Таке покарання призначає суд у порядку кримінального провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК). З огляду на те, що настання кримінальної відповідальності для поліцейських патрульної поліції пов'язане з виконанням ними своїх службових обов'язків, перша характеризується певною подвійністю: поліцейський патрульної поліції може бути притягнутий до юридичної відповідальності як фізична особа (загальні злочини) та як службова особа.

Притягнення поліцейського патрульної поліції до кримінальної відповідальності за вчинене ним правопорушення під час виконання своїх службових обов'язків має свої особливості, які випливають з аналізу норм Загальної частини КК України, а саме:

1) якщо поліцейський вчинить злочин під час виконання службового обов'язку, судом це буде розцінюватися як обставина, що обтяжує відповідальність (п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України) [22];

2) поліцейський, який вчинив злочин згідно зі ст. 54 КК України, може бути позбавлений спеціального звання, якщо це бути передбачено у вирокі суду [22];

3) поліцейський, який скоїв злочин, може бути позбавлений права обіймати певні посади в поліції або взагалі проходити службу в поліції чи інших правоохоронних органах строком від двох до п'яти років. Така санкція може бути застосована до поліцейського у вигляді як основного, так і додаткового покарання, а за злочини, передбачені Законом України «Про очищення влади» [23] – виключно як додаткове покарання, строком на п'ять років (ст. 55 КК України) [22];

4) поліцейському як працівнику правоохоронних органів [24, с. 4, 72–75], згідно з положенням ч. 2 ст. 57 КК України, не може бути призначене покарання у вигляді виправних робіт [22];

5) особлива частина КК України містить склади злочинів, які передбачають наявність спеціальних суб'єктів правопорушень, до кола яких у ст. 364 («Зловживання владою або службовим становищем»), ст. 365 («Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу») та ч. 2 ст. 370 («Провокація підкупу») КК України, разом з іншими спеціальними суб'єктами віднесено і поліцейських, зокрема поліцейських патрульної поліції як службових осіб (ст. 364 КК України), так і працівників правоохоронних органів (ст. 365 і ч. 2 ст. 370 КК України) [22].

У науці адміністративного права вчені по-різному визначають дефініцію «адміністративна відповідальність». Так, В.К. Колпаков вважає, що «адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником» [25, с. 76]. С.М. Алфьоров і С.В. Ващенко так визначають адміністративну відповідальність: «різновид правової відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку» [26, с. 82]. Д.М. Лук'янець, який у своєму монографічному дослідженні розглядає інститут адміністративної відповідальності, дійшов висновку про те, що «адміністративна відповідальність являє собою механізм реалізації в адміністративному порядку санкції правової норми, яка має форму стягнення» [27, с. 11].

Адміністративна відповідальність відрізняється від кримінальної насамперед тяжкістю санкцій, які можуть бути застосовані до правопорушника: вони є менш негативними, ніж санкції, передбачені кримінальним правом, з огляду на те, що сам злочин відрізняється від адміністративного правопорушення тим, що останній є суспільно шкідливим діянням, тоді як злочин – це суспільно небезпечне діяння. Отже, адміністративна відповідальність настає для поліцейських за вчинення адміністративних правопорушень, яким визнається «протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність» [28].

Особливості, пов'язані із притягненням поліцейських патрульної поліції до адміністративної відповідальності, можна виокремити з аналізу положень ст. 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП):

1) поліцейський у разі вчинення ним адміністративного правопорушення, за загальним правилом, несе відповідальність за дисциплінарним статутом, винятком є правопорушення, передбачені:

– КУпАП (гл. 13-А, ст. ст. 42, 85, 122–124, 125, 182, 184–1, 185–6, 185–8, 195–5, 212–2, 212–5);
 г) Митним кодексом України [29] (порушення митних правил);

2) до поліцейських не може бути застосовано такі види адміністративних стягнень: громадські роботи, виправні роботи й адміністративний арешт [28].

Отже, для поліцейських патрульної поліції адміністративним законодавством передбачений конкретний перелік правопорушень, за які вони можуть бути притягнені до адміністративної відповідальності, у всіх інших випадках вони будуть нести дисциплінарну відповідальність.

Під час аналізу юридичної відповідальності, до якої може бути притягнуто патрульну поліцію, варто розглянути і випадки, коли суб'єктом правопорушення буде не фізична особа – поліцейський патрульної поліції, а юридична – Департамент патрульної поліції, який є юридичною особою публічного права (п. 9 Положення про Департамент патрульної поліції, затверджене наказом Національної поліції України від 6 листопада 2015 р. № 73) [30]. Дослідження питання про притягнення Департаменту патрульної поліції як юридичної особи публічного права неможливе без надання характеристики останнім.

На думку В.І. Борисової, юридичні особи публічного права – це «публічно-правові утворення (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, державні підприємства, державні установи тощо), що мають на меті державні інтереси, тобто визнані державою і забезпечені правом інтереси соціальної спільноти, задоволення яких слугує неодмінною умовою і гарантією її існування і розвитку» [31, с. 7–8]. Така юридична особа завжди має спеціальну правосдатність, тобто комплекс прав і обов'язків, які «відповідають цілям і завданням її діяльності. Обсяг правосдатності юридичних осіб публічного права визначається в спеціальних нормативно-правових актах про ці особи, а також в їхніх засновницьких документах» [32, с. 31]. Тому варто погодитися з І.О. Гавриловою, яка у своєму дослідженні доходить висновку, що «юридичні особи є реальними суб'єктами адміністративного правопорушення, а статистичні дані підтверджують факт застосування до них заходів адміністративної відповідальності» [33, с. 72]. Підтверджують наведену думку також непоодинокі статті КУпАП, положення яких містять пряму вказівку на суб'єкта правопорушення, яким може бути юридична особа. Зокрема, у ст. 27 КУпАП передбачено, що «штраф є грошовим стягненням, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених цим Кодексом та іншими законами України» [28]. Проте законодавчо питання щодо притягнення юридичної особи (як приватного, так і публічного права) до адміністративної відповідальності визначені здебільшого фрагментарно, без можливості виокремлення зрозумілого правового механізму її реалізації. Тому в контексті адміністративно-деліктних норм КУпАП ми можемо констатувати наявність норми, яка передбачає можливість притягнення Департаменту патрульної поліції до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень за ст. 14–2 КУпАП («адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі (за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотозйомку або відеозапис та функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах), несуть юридичні та фізичні особи, за якими зареєстровано транспортний засіб» [28]), за умови наявності на матеріальному балансі Департаменту патрульної поліції службових транспортних засобів.

Патрульна поліція як юридична особа публічного права буде нести відповідальність за збитки та шкоду, завдані фізичним та юридичним особам у зв'язку із протиправною діяльністю патрульних поліцейських. Така відповідальність за змістом є цивільно-правовою. Так, саме ст. 16 Цивільного кодексу України (ЦК України) [34] відшкодування збитків та інші способи компенсації моральної (немайнової) шкоди та майнової шкоди визначені як способи захисту цивільних прав та інтересів осіб. У ст. 22 ЦК України визначено зміст та способи відшкодування майнових збитків, а у ст. 23 – моральної шкоди.

Варто зазначити, що можливість компенсації збитків та шкоди Департаментом патрульної поліції впливає, зокрема, як із норм матеріального адміністративного права, так і з адміністративно-процесуальних норм. За приклад першого випадку можна навести такі положення:

– ч. 3 ст. 19 Закону України «Про Національну поліцію», а саме: «Держава відповідно до закону відшкодує шкоду, завдану фізичній або юридичній особі рішеннями, дією чи бездіяльністю органу або підрозділу поліції, під час здійснення ним своїх повноважень» [13];

– ст. 68 Закону України «Про запобігання корупції»: «Збитки, шкода, завдані фізичній або юридичній особі внаслідок незаконних, рішень, дій або бездіяльності суб'єкта, який здійснює заходи щодо запобігання і протидії корупції¹, відшкодовуються з державного бюджету України в установленому законом порядку <...>» [35];

Що стосується адміністративно-процесуальних норм, то можемо звернутися до п. 6 ч. 2 ст. 245 Кодексу адміністративного судочинства України [36], відповідно до якого в разі задоволення позову адміністративний суд може ухвалити рішення про стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на компенсацію шкоди, завданої його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю.

Питання дисциплінарної відповідальності поліцейських патрульної поліції нами розглянуті в межах окремого дослідження.

Висновки. Юридична відповідальність як елемент адміністративно-правового статусу патрульної поліції має низку особливостей. Серед них на увагу заслуговують отримані нами висновки щодо питань притягнення поліцейських патрульної поліції до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності; настання для поліцейських патрульної поліції дисциплінарної негативної та позитивної відповідальності тощо.

Ключові особливості юридичної відповідальності патрульної поліції України можуть бути визначені за умови з'ясування її змісту, який має чітко виражений дуалістичний характер, тобто виражається на двох рівнях:

1) на першому рівні юридична відповідальність патрульної поліції проявляється в її настанні для Департаменту патрульної поліції як юридичної особи публічного права – в адміністративній та цивільно-правовій відповідальності;

2) на другому рівні юридичній відповідальності підлягає патрульний поліцейський, який є як представником держави (поліцейський), так і працівником (посадова службова особа) юридичної особи публічного права (Департаменту патрульної поліції чи його територіального підрозділу), а саме: кримінальній, адміністративній, дисциплінарній та цивільно-правовій відповідальності.

Отже, до особливостей юридичної відповідальності патрульної поліції, що впливають з її змісту, можуть бути віднесені такі:

– відповідальність Департаменту патрульної поліції нерозривно пов'язана із притягненням її працівника (поліцейського) до індивідуальної відповідальності (цивільно-правової та/або дисциплінарної), тобто є «консолідованою» відповідальністю;

– цивільно-правова відповідальність патрульного поліцейського завжди буде мати регресивний характер;

– дисциплінарна відповідальність може як бути основним видом відповідальності патрульного поліцейського, так і мати «наслідковий» (другорядний) характер, а саме: 1) дисциплі-

¹ Згідно зі ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», органи Національної поліції віднесені, зокрема, до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. У свою чергу, патрульна поліція є функціональною складовою частиною Національної поліції згідно зі ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію», а Департамент патрульної поліції являє собою міжрегіональний територіальний орган Національної поліції відповідно до Положення про Департамент патрульної поліції.

нарна відповідальність – як наслідок набрання чинності рішенням суду про притягнення особи (поліцейського) до кримінальної чи адміністративної відповідальності; 2) дисциплінарна відповідальність – як консолідована відповідальність у разі притягнення Департаменту патрульної поліції до адміністративної відповідальності.

Дослідження питань юридичної відповідальності патрульної поліції України лише підкреслили значущість та складність її адміністративно-правового статусу, що актуалізує необхідність подальшого вивчення останнього.

Список використаних джерел:

1. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. М., 1935. Т. 2. 742 с.
2. Словник української мови: в 11 т. / редкол.: І.К. Білодід (голова) та інші; Акад. наук УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. К.: Наук. думка, 1970–1980. Т. 1. К., 1970. 799 с.
3. Андрущенко А.І., Рябець І.М. Соціальна відповідальність: теоретико-методологічний аспект аналізу. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 2009. № 844. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. Вип. 23. С. 133–135.
4. Гришук В.К. Соціальна відповідальність: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 152 с.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. Харків: Консум, 2006. 477 с.
6. Сакали М.Я. Правова природа юридичної відповідальності за вчинення податкових правопорушень. Актуальні проблеми держави і права. 2010. С. 91–95.
7. Плахотный А.Ф. Проблемы социальной ответственности. К., 1981. 191 с.
8. Нерсисянц В.С. Общая теория права и государства: учебник. М., 1999. 552 с.
9. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
10. Липинский Д.А. Проблемы юридической ответственности. К., 2005. 456 с.
11. Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 220 с.
12. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 2 липня 2015 р. № 796. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>.
13. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580–VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № № 40–41. Ст. 379.
14. Шульга А.М. Об'єктивно протиправне діяння, об'єктивно правомірна поведінка. Форум права. 2012. № 3. С. 846–849. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
15. Загальна теорія держави і права: підручник / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
16. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави та права: підручник. К.: Кондор, 2005. 609 с.
17. Волинка К.Г. Теорія держави і права: навчальний посібник. К.: МАУП, 2003. 240 с.
18. Нерсисянц В.С. Общая теория права и государства: учебник для юридических ВУЗов и факультетов. М., 1999. 552 с.
19. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навчальний посібник. Львів: Край, 2007. 192 с.
20. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Х.: Право, 2010. 456 с.
21. Лейкина Н.С. Личность преступника и уголовная ответственность. Л.: Изд-во ЛГУ, 1968. 132 с.
22. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № № 25–26. Ст. 131.
23. Про очищення влади: Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1682–VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 44. Ст. 2041.
24. Бурбика М.М., Уткіна М.С. Судові та правоохоронні органи (у схемах і таблицях): навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2016. 123 с.
25. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність: навчальний посібник. К.: Юрінком-Інтер, 2008. 256 с.
26. Алфьоров С.М., Ващенко С.В., Долгополова М.М., Кулін А.П. Адміністративне право: Загальна частина: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.

27. Лук'янець Д.М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності: концептуальні засади та проблеми правореалізації: автореф. дис. ... докт. юрид. наук; 12.00.07. К., 2007. 35 с.
28. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
29. Митний кодекс України: Закон від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № № 44–48. Ст. 552.
30. Положення про Департамент Патрульної поліції: наказ Національної поліції України від 6 листопада 2015 р. № 73. URL: http://patrol.police.gov.ua/wp-content/uploads/2016/03/Polozhennya_DPP_zi_zminamy_vid_31_10_16.pdf.
31. Борисова В.І. До проблеми участі публічних юридичних осіб в цивільних правовідносинах. Трансформація ринкових відносин в Україні: організаційно-правові та економічні проблеми: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 травня 2003 р.). Одеса : Астропринт, 2003. С. 7–11.
32. Зубар В.М. Співвідношення понять «юридична особа публічного права» та «юридична особа приватного права». Актуальні проблеми держави і права. 2008. Вип. 41. С. 30–33.
33. Гаврилова І.О. Юридичні особи як суб'єкти адміністративної відповідальності. Юридичний вісник. 2016. № 2 (39). С. 68–74.
34. Цивільний кодекс України: Закон від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № № 40–44. Ст. 356.
35. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
36. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № № 35–37. Ст. 446.

УДК 346.1

ШУМІЛО О.М.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ЗАСОБІВ ОСОБИСТОЇ ГІГІЄНИ ТА КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті представлений розгорнутий нормативно-правовий аналіз стану законодавства України, яке регулює забезпечення безпечності засобів особистої гігієни та косметичної продукції в Україні.

Ключові слова: *безпечність продукції, нехарчова продукція, косметична продукція, стандартизація, технічний регламент.*

В статье представлен развёрнутый нормативно-правовой анализ состояния законодательства Украины, которое регулирует обеспечение безопасности средств личной гигиены и косметической продукции в Украине.

Ключевые слова: *безопасность продукции, непищевая продукция, косметическая продукция, стандартизация, технический регламент.*

The article presents a detailed legal analysis of the state of Ukrainian legislation that regulates the provision of safety of personal hygiene and cosmetic products in Ukraine.

Key words: *safety of products, non-food products, cosmetic products, standardization, technical regulations.*

© ШУМІЛО О.М. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6 (Харківський національний університет внутрішніх справ)